

บทที่ 2

จุดมุ่งหมายของการศึกษาและการประถมศึกษาในรัฐธรรมนูญ
แผนการศึกษาและพระราชบัญญัติประถมศึกษา

เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช เป็นระบอบประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2475 นั้น การประถมศึกษาได้ดำเนินมาเป็นระยะเวลา นับได้ 61 ปี นับแต่เริ่มตั้งโรงเรียนหลวงในพระบรมมหาราชวังและคิดเป็นเวลา 48 ปี นับแต่ได้จัดตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรทั่วไปขึ้นครั้งแรกที่วัดมทรณพาราม ใน พ.ศ. 2427 และนับเป็นปีที่ 12 ของการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาฉบับแรกใน พ.ศ. 2464 การจัดการประถมศึกษาในระหว่างการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ดำเนินไปตามแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2464 และใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464

การปกครองประเทศภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศซึ่งครอบคลุมถึงการจัดการศึกษาให้แก่ชนชาวไทย มีคณะรัฐมนตรีเซาบริหารประเทศซึ่งต้องแถลงนโยบายต่อสภาผู้แทนราษฎร ในคานาการจัดการประถมศึกษามีแผนการศึกษา พระราชบัญญัติประถมศึกษาและหลักสูตรประถมศึกษาเป็นหลัก ข้อกำหนดและเป็นแนวทางในการจัดการประถมศึกษา ทั้งนี้ การพิจารณาจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองถึงปัจจุบันจึงควรพิจารณาจุดมุ่งหมายและสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร 5 รายการคือ

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
2. คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี
3. แผนการศึกษาแห่งชาติ

4. พระราชบัญญัติประถมศึกษา

5. หลักสูตรประถมศึกษา

เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายในบทนี้จะกล่าวถึงจุดมุ่งหมายในเอกสาร
ข้อที่ 1, 3 และ 4 เท่านั้น สำหรับเอกสารข้อที่ 2 และ 5 จะกล่าวถึงในบทที่ 3 และ
4 ตามลำดับ

1. จุดมุ่งหมายของการศึกษาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศซึ่งข้อบัญญัติหรือกฎหมาย
อื่นใดจะขัดแย้งไม่ได้ นับแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึง พ.ศ. 2524 ประเทศไทย
ใช้รัฐธรรมนูญรวมทั้งสิ้น 13 ฉบับ ทั้งนี้ไม่รวมฉบับแก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญทั้ง
13 ฉบับมีชื่อเรียกและโคกกำหนดสาระสำคัญเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแตกต่างกัน ดังราย
ละเอียดต่อไปนี้

1. พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ซึ่งออกใช้ เป็น
รัฐธรรมนูญชั่วคราวฉบับแรกของไทยโดยประกาศใช้ เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475
ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ 3 วัน พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองฉบับ
นี้มีโคกกำหนดถึงสิทธิ เสรีภาพของราษฎรและแนวนโยบายแห่งรัฐแต่อย่างใด คงมีเพียง
ข้อความที่กล่าวถึงการศึกษาของราษฎรอันเป็นเงื่อนไขที่จะให้มีสมาชิกสภาผู้แทนที่มาจาก
ประชาชนโดยตรงเพียงประเภทเดียวว่า "ถ้าราษฎรทั่วประเทศสอบไล่วิชาประถมศึกษา
ได้เป็นจำนวนเกินกว่าครึ่ง แต่อย่างช้าคงไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นผู้ที่ราษฎรได้เลือกตั้งขึ้นเองทั้งสิ้น"¹

¹สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, นโยบายการศึกษาของประเทศไทย, หน้า 15.

2. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม นับเป็นรัฐธรรมนูญถาวรฉบับแรก ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้แก่ปวงชนชาวไทย ในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 และโคโซตต่อมาจนถึง พ.ศ. 2482 ได้มีการเปลี่ยนนามประเทศเป็นไทย ชื่อรัฐธรรมนูญจึงเปลี่ยนเป็น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่ง เป็นชื่อที่ใช้เรียกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยต่อมาอีก 8 ฉบับคือ ฉบับ พ.ศ. 2489, พ.ศ. 2490, พ.ศ. 2492, พ.ศ. 2495, พ.ศ. 2511, พ.ศ. 2517, พ.ศ. 2519 และ ฉบับ พ.ศ. 2521

โดยทั่วไป รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจะกำหนดถึงสิทธิและหน้าที่ของ คนไทย แนวนโยบายแห่งรัฐซึ่งรวมถึงแนวนโยบายทางการศึกษาด้วย แต่มีรัฐธรรมนูญ บางฉบับที่ไม่ได้กล่าวถึงแนวนโยบายแห่งรัฐ ซึ่งได้แก่ ฉบับ พ.ศ. 2475, พ.ศ. 2489 และ ฉบับ พ.ศ. 2490 รัฐธรรมนูญฉบับแรกทีกล่าวถึงแนวนโยบายแห่งรัฐคือฉบับ พ.ศ. 2492 และเป็นรัฐธรรมนูญฉบับเดียวที่กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาและสาระสำคัญ เกี่ยวกับการจัดการศึกษา รัฐธรรมนูญฉบับนี้ประกอบควยสาระสำคัญ 11 หมวด 188 มาตรา ในแนวนโยบายแห่งรัฐที่เกี่ยวกับการศึกษาได้กล่าวครอบคลุมถึงจุดมุ่งหมาย เจตนารมณ์ ภาระรับผิดชอบและนโยบายของรัฐในการจัดการศึกษา สำหรับจุดมุ่งหมาย ของการศึกษาได้กำหนดไว้ในมาตรา 62 ของแนวนโยบายแห่งรัฐ ความว่า

การศึกษาอบรมพึงมีจุดประสงค์ที่จะให้ชนชาวไทย เป็นพลเมืองดี มีร่างกาย แข็งแรงและอนามัยสมบูรณ์ มีความรู้ ความสามารถที่จะประกอบอาชีพและมี จิตใจเป็นนักประชาธิปไตย¹

ในเรื่องสิทธิ หน้าที่และเสรีภาพของชนชาวไทยนั้น รัฐธรรมนูญแต่ละฉบับได้ กำหนดไว้คล้ายคลึงกัน โดยในระยะแรกๆเช่นใน ฉบับ พ.ศ. 2475, พ.ศ. 2489 และ พ.ศ. 2490 จะกำหนดให้ ประชาชนชาวไทยมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย เคหะสถาน

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

ทรัพย์สิน การศึกษาอบรม การชุมนุมสาธารณะ การตั้งพรรคการเมืองและอื่นๆ แม้ว่า
รัฐธรรมนูญบางฉบับจะจำกัดสิทธิ เสรีภาพของประชาชนในบางเรื่อง แต่ทุกฉบับก็ให้สิทธิ
และเสรีภาพในทางการศึกษาอบรม การบัญญัติถึงสิทธิ หน้าที่และเสรีภาพของชนชาว
ไทยอย่างละเอียดถี่ถ้วนครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.
2492 ซึ่งกล่าวไว้ในหมวด 3 มาตรา 36 และหมวด 4 มาตรา 53 ตามลำดับดังนี้

บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการศึกษาอบรม เมื่อการศึกษาอบรมนั้นไม่เป็น
ปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมือง ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาอบรมและไม่ขัดต่อ
กฎหมายว่าด้วยการจัดสรรสถานศึกษา

บุคคลมีหน้าที่รับการศึกษาอบรมชั้นประถมศึกษาภายใน เจ็ดปี และวิธีการ
ที่กฎหมายกำหนด¹

การกำหนดแนวนโยบายแห่งรัฐด้านการศึกษาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร
ไทยปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับต่อมา คือฉบับ พ.ศ. 2511, พ.ศ. 2517 และ พ.ศ. 2521
สาระใจความที่กำหนดไว้ในแต่ละฉบับมีความคล้ายคลึงกัน คงเปลี่ยนแปลงข้อความ
ให้ต่างกันบ้างเล็กน้อย ดังตัวอย่าง เกี่ยวกับแนวนโยบายในด้านการจัดการศึกษาดังนี้²

มาตรา 64 การศึกษาอบรมชั้นประถมศึกษาในสถานศึกษาของรัฐและของ
เทศบาลจะต้องจัดให้โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน (พ.ศ. 2492)

มาตรา 60 การศึกษาอบรมชั้นประถมศึกษาของรัฐจะต้องจัดให้โดยไม่
เก็บค่าเล่าเรียน (พ.ศ. 2511)

มาตรา 73 การศึกษาอบรมภาคบังคับในสถานศึกษาของรัฐและของท้องถิ่น
จะต้องจัดให้โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน (พ.ศ. 2517)

มาตรา 60 (ทวิ 4) การศึกษาอบรมภาคบังคับในสถานศึกษาของรัฐ
จะต้องจัดให้โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน (พ.ศ. 2521)

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19-20.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 19-28.

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521 ใ้บัญญัติถึง เสรีภาพทางการศึกษาไว้ในหมวด 3 และกำหนดถึงหน้าที่ทางการศึกษาของชนชาวไทยไว้ในหมวด 4 ดังนี้

บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการศึกษาอบรม เมื่อไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองตามรัฐธรรมนูญและไม่ขัดต่อกฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับและกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษา . . .

บุคคลย่อมมีหน้าที่รับการศึกษอบรมภายในเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ¹

นอกจากสิทธิหน้าที่และเสรีภาพทางการศึกษาทั้งกล่าวแล้ว รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังได้กำหนดแนวนโยบายทางการศึกษาไว้ในหมวด 5 มาตรา 60 และ 61 ว่า

รัฐพึงส่งเสริมและบำรุงการศึกษอบรมและการมีอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการของประเทศ . . . การศึกษอบรมภาคบังคับในสถานศึกษาของรัฐ จะต่องจัดให้โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน. . . และ รัฐพึงสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีคุณสมบัติทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมและเพื่อความมั่นคงของรัฐ²

3.. ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร เริ่มใช้ครั้งแรกภายหลังการรัฐประหารและยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2495 เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 หลังจากนั้นแก้ไขอีกใน พ.ศ.2515 และ พ.ศ.2520 ภายหลังการปฏิวัติรัฐประหารทั้งสิ้น ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร แต่ละฉบับจะมีบทบัญญัติกำหนดไว้เพียงสั้นๆไม่กี่มาตราและทุกฉบับไม่ได้กล่าวถึงแนวนโยบายแห่งรัฐ คงกำหนดแต่เพียงข้อความว่าให้ปฏิบัติตามประเพณีการปกครองแผ่นดินที่เคยปฏิบัติมาแล้วเท่านั้น

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9-10.

² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521, หน้า 11 - 12.

สรุป

ตลอดระยะเวลา 50 ปี ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2475 ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองปกครองประเทศ 13 ฉบับ รัฐธรรมนูญบางฉบับได้กล่าวถึงสิทธิ หน้าที่ และ เสรีภาพของชนชาวไทยซึ่งรวมถึง เสรีภาพและหน้าที่ในการศึกษาอบรมด้วย แต่บางฉบับก็มิได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องจุดมุ่งหมายของการศึกษาอบรมว่าต้องการให้ชนชาวไทยมีคุณสมบัติอย่างไร ทั้งนี้ปรากฏว่ามีรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 เพียงฉบับเดียวที่กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา โดยใช้คำว่า "จุดประสงค์" กล่าวคือมุ่งให้ชนชาวไทยมีคุณสมบัติที่สำคัญ 4 ประการคือ

1. เป็นพล เมืองดี
2. มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง
3. สามารถประกอบอาชีพได้
4. มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย

คุณสมบัติสำคัญทั้ง 4 ประการนี้ เป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาทั้งในด้านการพัฒนาตัวบุคคลและพัฒนาสังคมโดยสอดคล้องกับการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย แต่เป็นที่น่าเสียดายที่จุดมุ่งหมายดังกล่าวนี้ ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับนี้เท่านั้น รัฐธรรมนูญฉบับต่อมาจนถึงฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน คือฉบับ พ.ศ. 2521 ไม่ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาเลย ทั้งที่รัฐธรรมนูญมีความสำคัญในฐานะ เป็นกฎหมายสูงสุด และเป็น เครื่อง แสดง เจตนารมณ์ของ รัฐว่า รัฐมีจุดมุ่งหมายในการปกครอง ประเทศอย่างไร มีความต้องการที่จะจัดการศึกษาให้ชนชาวไทยมีคุณสมบัติ เช่นไร แม้ว่า รัฐธรรมนูญฉบับหลังๆ ได้พัฒนารายละเอียดในขอบัญญัติให้กว้างขวางครอบคลุมภาระหน้าที่ของ รัฐซึ่งนับ เป็นข้อดี แต่ก็มีส่วนวาง รัฐธรรมนูญฉบับละ เลยก่อการกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาซึ่ง รัฐถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่ง เสีย หากรัฐธรรมนูญได้บัญญัติให้เห็นภาพรวมอัน เป็นคุณลักษณะของชนชาวไทยที่รัฐต้องการแล้ว บทบัญญัติในกฎหมายทางการศึกษา หลักสูตร ตลอดจนการบริหารงานการปกครองของ รัฐบาลคณะต่างๆก็น่าจะดำเนินการทุกวิถีทาง เพื่อให้ชนชาวไทยถึงพร้อมซึ่งคุณสมบัติที่กำหนดไว้

เมื่อพิจารณาในค่านี้อาจหาใจความเฉพาะทางการศึกษาแล้ว รัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 จึงมีความสมบูรณ์มากกว่ารัฐธรรมนูญฉบับอื่นๆ แต่
ด้วยเหตุที่การเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญของไทยแปรผันตามการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลและ
ความผันผวนทางการเมืองมากพอสมควร รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงต้องยกเลิกไป ในพ.ศ.
2494 ดังนั้นความคิดที่จะจัดการศึกษาเพื่อให้คนไทยเป็นคน เช่น ไร่นั้นจึงสูญสลาย
ไปด้วย เมื่อขาดหลักสำคัญดังนี้ การจัดการศึกษาของไทยจึงโชน เชนไม่มั่นคงและไม่มี
จุดมุ่งหมายที่แน่นอน

2. จุดมุ่งหมายในแผนการศึกษาแห่งชาติ

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 รัฐบาลชุดแรกได้จัดสภาการศึกษาขึ้นประกอบด้วยสมาชิก 15 คน ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เป็นนายกสภา สภาการศึกษาได้เสนอแผนการศึกษาใหม่แทนโครงการศึกษา พ.ศ. 2464 ซึ่งรัฐบาลได้ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2475

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 มีสาระสำคัญรวม 14 หมวด ในด้านจุดมุ่งหมายของการศึกษาได้กำหนดไว้ดังนี้

1. ความมุ่งหมายแห่งการศึกษาของชาติ คือให้พลเมืองทุกคนไม่เลือกเพศ ชาติ ศาสนา ใดรับการศึกษาพอเหมาะแก่อัธยาศัยของตนๆ คือพอสมควรแก่ภูมิปัญญาและทุนทรัพย์ เพื่อทุกคนได้เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองในทางอาชีพซึ่งตนเลือกมาสำหรับกระทำ
2. เพื่อการอาชีพของตน กลุ่มครู กุลธิดาควรได้รับการศึกษาทั้งสามัญและวิสามัญศึกษาทั้งสองฝ่ายซึ่งกำหนดไว้เป็นขั้นๆ ตามภูมิปัญญาและทุนทรัพย์
3. เพื่อความสมบูรณ์แห่งพลชนิกรสยาม ทนในกิจการศึกษาทั้งสามส่วนล้วนพอเหมาะกัน คือ 1. จริยศึกษา อบรมใจให้มีศีลธรรมค้ำจุน 2. พหุศึกษา ให้มีปัญญาความรู้ 3. พลศึกษา ฝึกหัดให้เป็นผู้มีร่างกายสมบูรณ์¹

นอกจากหมวดความมุ่งหมายแล้ว แผนการศึกษาชาติฉบับนี้ ยังได้ขยายความเรื่องการศึกษาสามัญและวิสามัญซึ่งนำไปสู่ความเข้าใจในค่านิยมการศึกษาวังคัมซึ่ง เทียบได้กับการประถมศึกษาไว้ว่า สามัญศึกษานั้นคือการศึกษาวิชาสามัญซึ่งเป็นพื้นฐานความรู้ทั่วไปในชั้นประถมศึกษาได้แก่การเรียนในชั้นประถมศึกษา 1 - 4 ส่วนวิสามัญศึกษาได้แก่การศึกษาวิชาชีพ ซึ่งจัดให้เหมาะแก่ภูมิประเทศ เพื่อเป็นพื้นฐานความรู้สำหรับประกอบการเกษตร

¹กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2495), หน้า 127 - 128.

กรรมและอุตสาหกรรมต่างๆ ในระดับประถมศึกษาให้เรียนวิสามัญศึกษาในชั้น ประถม 5-6 ¹

นอกจากหมวดความมุ่งหมายจะชี้ให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาแล้ว ในหมวดอรรถภาพทางการศึกษา ยังได้กำหนดข้อความที่เกี่ยวข้องของกับจุดมุ่งหมายและคุณลักษณะของผล เมือง ที่ได้รับการศึกษาบังคับไว้ดังนี้

ผู้จบชั้นประถมศึกษาแล้ว ท่านว่ามีความรู้ควรแก่อรรถภาพของผล เมือง แห่ง สยามคือ เป็นผล เมือง ผู้ประกอบอาชีพใด เป็นนครจักร์สิทธิ์และหน้าที่แห่งผล เมือง และทั้งจะทำประโยชน์ให้แก่บ้าน เมือง ในทางอาชีพ ... ²

เนื่องจากแผนการศึกษานี้เน้นผลศึกษาจึงปรากฏว่าได้กำหนดเรื่องการ สืบสวนอนามัยไว้โดยให้สุขภาพโรงเรียน ตรวจวัดความเจริญเติบโตของ เด็กและ "สะกิดกันความวิปริตแห่งอวัยวะทั้งหลาย อันอาจนำมาซึ่งโรคภัยบน ทอนกำลัง และปัญญา เด็ก" ³

แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 ไขมาได้ 4 ปีกว่า จึงได้มีประกาศใช้แผน การศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 แทน เมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2479 แผนการศึกษานี้ นี้ได้กำหนดสาระสำคัญไว้เพียง 3 เรื่องคือ ความมุ่งหมายทั่วไป ระเบียบการศึกษาและ การศึกษาบังคับ ในคานจุดมุ่งหมายนั้นได้กำหนดไว้ดังนี้

1. รัฐมีความมุ่งหมายที่จะให้พล เมือง ทุกคนได้รับการศึกษา เพื่อจะได้ทำหน้าที่ พลเมืองตามระบอบรัฐธรรมนูญโดยเต็มที่ และเพื่อทุกคนจะได้เป็นประโยชน์ แก่ประเทศชาติและตนเองตามหน้าที่
2. เพื่อให้ได้ประโยชน์ตามหน้าที่ กลุ่มบุตร กลุ่มสาวพึงได้รับการศึกษาทั้งสองสถาน คือสามัญศึกษากับอาชีวศึกษา

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 129.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 129 - 130.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 133.

3. เพื่อความสมบูรณ์แห่งการศึกษาทั้งสองสถานนั้น ให้จัดการศึกษาทั้งสามส่วนคือ

- (ค) พุทธิศึกษา ให้มีปัญญาความร
- (ข) จริยศึกษา ให้มีศีลธรรมอันดี
- (ค) พลศึกษา ให้มีร่างกายสมบูรณ์¹

การศึกษาบังคับตามแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 คือ การศึกษาในระดั
ประถมศึกษา 4 ปีซึ่งถือว่าได้ประโยชน์ประถมศึกษาตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.
2478

ในระหว่างที่คณะรัฐมนตรีคณะที่ 23 (พ.ศ. 2492 - 2494) เข้าบริหาร
ประเทศ ได้มีการปรับปรุงแผนการศึกษา เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้น ในที่
สุดได้ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 ซึ่งได้กำหนดสาระสำคัญเกี่ยวกับความ
มุ่งหมาย ระเบียบการศึกษา การศึกษาบังคับ การศึกษาพิเศษและการศึกษาผู้ใหญ่ แนว
การจัดการศึกษา ในด้านจุดมุ่งหมาย แผนการศึกษาชาติฉบับนี้กำหนดไว้ดังนี้คือ

1. ผู้มีควมมุ่งหมายให้พลเมืองได้รับการศึกษาพอเหมาะแก่ศักยภาพ เพื่อ
ทุกคนได้เป็นพลเมืองดี มีร่างกายแข็งแรงและอนามัยสมบูรณ์ มีความรู้ความ
สามารถที่จะประกอบอาชีพและมีจิตใจเป็นนักประชาธิปไตย
2. เพื่อการเป็นพลเมืองดี, คุณบุตร กุลธิดาพึงได้รับการศึกษาอยู่ในโรง เรียน
จนอายุย่างเข้าปีที่ 15 เป็นอย่างน้อย
3. คุณบุตร กุลธิดาพึงชวนชวหาความรู้และความจักเจเนอันจะเป็นประโยชน์
ต่อการประกอบอาชีพของตนสืบไปภายหน้า
4. ในการจัดการศึกษานั้น ท่านให้จัดการศึกษาทั้งสี่ส่วนล้วนพอเหมาะกันคือ
ก. จริยศึกษา ให้มีวัฒนธรรมดีงาม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่า
ประโยชน์ส่วนตน
ข. พลศึกษา ให้มีร่างกายแข็งแรงและอนามัยสมบูรณ์กับทั้งมีจิตใจเป็น
นักกีฬา

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 134 - 135.

ค. พุทธิศึกษา ให้มีปัญญาความรู้ สามารถใช้ดุลยพินิจเกี่ยวกับการงานโดยทั่วไป

ง. หัตถศึกษา ให้มีความเคยชินและความขยันหมั่นเพียร ในการใช้มือปฏิบัติงาน เพื่อเป็นรากฐานของการประกอบสัมมาอาชีพ¹

นอกจากความมุ่งหมายแล้ว ในสาระสำคัญหัวข้ออื่นๆ ยังแสดงให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา เช่น ในเรื่องระเบียบการศึกษาได้กล่าวถึงการศึกษาชั้นประถมศึกษาว่า เป็นการศึกษาวิชาซึ่งเป็นพื้นฐานความรู้เบื้องต้นซึ่งให้เรียน 4 ปี²

เมื่อคณะรัฐมนตรีคณะที่ 30 (พ.ศ. 2502 - 2506) เข้าบริหารประเทศ โดยมีหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้แถลงนโยบายในเรื่องการตั้งสภาการศึกษา (ในคำแถลงนโยบายใช้คำว่า "โครงการศึกษา" อนุวิชัย) ให้ถาวร เหมาะสมกับความจำเป็นของชาติมากขึ้น จนในที่สุดได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ซึ่งได้กำหนดสาระสำคัญในถ้อยคำมุ่งหมายไว้ดังนี้

รัฐมีความมุ่งหมายให้พลเมืองทุกคน ได้รับการศึกษาตามควรแก่อัถภาพ เพื่อเป็นพลเมืองที่มีศีลธรรมและวัฒนธรรม มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีสุขภาพสมบูรณ์ มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย มีความรู้ความสามารถที่จะประกอบอาชีพและทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ³

ในส่วนขององค์แห่งการศึกษา แผนการศึกษานี้ยังคงใช้องค์ 4 แห่งการศึกษา เช่น เกี่ยวกับแผนการศึกษาเดิมแต่ได้กำหนดส่วนขยายขององค์แห่งการศึกษาไว้ต่างกัน โดยกำหนดว่า

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 165 - 166.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 167.

3 แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2503, หน้า 1.

- ก. จริยศึกษา ใ้หม้ศีลธรรมและวัฒนธรรม มีหิริโอตตัปปะ เห็นแก่ประโยชน์
ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตัว
- ข. พลศึกษา ใ้หม้สุขภาพสมบูรณ์ทั้ง ทางกายและทาง จิตกับทั้งมีน้ำใจเป็น
นักกีฬา
- ค. พหุศึกษา ใ้หม้ความรู้ วิชาการ ปัญญาเพื่อการดำรงชีวิต
- ง. หัตถศึกษา ใ้หม้กิจนิสัยและความขยันหมั่นเพียรในการใ้หม้ปฏิบัติกิจงาน
เพื่อเป็นรากฐานของการประกอบสัมมาอาชีพ ¹

นอกจากสาระสำคัญเรื่องความมุ่งหมายแล้ว แผนการศึกษาฉบับนี้ยังได้
กล่าวถึงระดับการศึกษาซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ระดับคืออนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา
และอุดมศึกษา และไ้ขยายความเกี่ยวกับการศึกษาในระดับประถมศึกษาไว้ดังนี้
"ประถมศึกษาไ้แก่ การศึกษาซึ่งมุ่งหมายจะส่งเสริมพัฒนาการของ เด็กด้วยการอบรม
สั่งสอนขั้นมูลฐาน อันเป็นทางนำไปสู่การ เรียนรู้และการปฏิบัติ" ²

การจัดการประถมศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ กำหนดการเรียน
ในระดับประถมศึกษา เป็นสองประโยคคือประโยคประถมศึกษาตอนต้นและประโยคประ-
ถมศึกษาตอนปลาย เรียนทั้งสิ้น 7 ปี การศึกษาบังคับอาศัย์อำนาจตามพระราชบัญญัติ
ประถมศึกษา พ.ศ. 2478 คือบังคับให้เด็กอายุ 8 - 15 ปีอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา
และรัฐบาลมีแนวนโยบายจะขยายการศึกษาบังคับให้สูงขึ้น เป็นระยะตามกำลัง เศรษฐกิจ
เพื่อใ้หมาศฐานความรู้ เมืองคนของพล เมืองสูงขึ้น ³

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ไ้กล่าวถึงสาระสำคัญ 7 หมวด
ไ้แก่ ความมุ่งหมาย แนวนโยบายการศึกษาของรัฐ ระบบการศึกษา การบริหารการ
ศึกษา มาตรฐานการศึกษาและการส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการ ศิลปะวัฒนธรรม
จริยธรรม พละนามัย สภาพแวดล้อมและกิจกรรมเยาวชนและหมวดสุดท้ายกล่าวถึงการ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 2.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

ระคมสรรทก่าตั้ง เพื่อการศึกษา แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาไว้ดังนี้

ความมุ่งหมาย ¹

ตามนโยบายแห่งแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ การศึกษา เป็นกระบวนการต่อเนื่องกันตลอดชีวิต เพื่อมุ่งสร้าง เสริมคุณภาพของพลเมืองให้สามารถดำรงชีวิตและทำประโยชน์แก่สังคม โดย เน้นการศึกษา เพื่อสร้างความอยุ่รอดปลอดภัย ความมั่นคงและความมาสู่กรวมกันในสังคมไทย เป็นประการสำคัญ ความมุ่งหมายของการศึกษามีดังนี้

1. ให้มีความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่น มีระเบียบวินัย มีความเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ศาสนาและหลักธรรม
2. ให้มีความเข้าใจและกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ความวิถึทางประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์
3. ให้มีความรับผิดชอบตอชาติ ต่อท้องถิ่น ต่อครอบครัวและต่อตนเอง
4. ให้มีความสำนึกในการ เป็นคนไทยรวมกันและการ เป็นส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ มีความรัก ชาติ กระหนักในความมั่นคงปลอดภัยของชาติและการมีส่วนร่วมในการป้องกันประเทศ
5. ให้มีความยึดมั่นและศงความเสมอภาค ความสุจริตและความยุติธรรม
6. ให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีสุขภาพและอนามัยสมบรณ์ทั้งทาง ร่างกายและจิตใจ
7. ให้มีความขยันหมั่นเพียร มีความสามารถในการประกอบอาชีพและจับจายไชสอยอย่างประหยัถ ตลอดจนการร่วมมือกันประกอบกิจการและธุรกิจต่างๆโดยชอบควยกฎหมาย
8. ให้มีความสามารถในการคิดท่ถุ ทำความเข้าใจและร่วมมือซึ่งกันและกัน รู้จักแสวงหาความจริง มีความคิคริเริ่ม สร้างสรรค์ รู้จักแก้ปัญหาและขอช้ค้แยงควยสคิบัญญัติและโดยสันติวิธี
9. ให้มีความรู้ความเข้าใจและเห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปะ วัฒนธรรม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรของประเทศ

¹สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2520), หน้า 1 - 2.

นอกจากจุดมุ่งหมายของการศึกษาโดยทั่วไปดังกล่าวแล้ว ในหมวด 3 ซึ่งว่าด้วยเรื่องระบบการศึกษา ยังได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาไว้ดังนี้

การศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการศึกษาที่มุ่งให้เด็กมีความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐานและให้สามารถคงสภาพอ่านออก เขียนได้ คึกคักแจ่มใส มีความสามารถประกอบอาชีพตามควรแก่วัยและความสามารถได้และสามารถดำรงตน เป็นพลเมืองดีในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ¹

นอกจากนั้นในหมวด 3 ข้อที่ 29 วรรค 3 ยังได้ย่ำว่า

การจัดการศึกษาในทุกระดับ จะมุ่งให้เด็กเป็น หน้าที่เป็น รู้จักแก้ปัญหา รักษาการทำงานและสนใจที่จะมีส่วนร่วมในการกิจของส่วนรวม ตามวิถีทางของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มีความยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีระเบียบวินัย มีวัฒนธรรมและศีลธรรม รู้จักสิทธิและหน้าที่ภายในขอบเขตแห่งกฎหมาย ²

ข้อความที่มุ่งให้เห็นถึงจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาอีกตอนหนึ่งระบุไว้ใน หมวด 3 ข้อ 36 วรรค 2 โดยกล่าวว่า "การศึกษาวินัยในระดัประถมศึกษา มุ่งฝึกให้เด็กเกิดมีนิสัยรักษาการทำงาน สามารถนำความรู้จากบทเรียนและการทำงานในโรงเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้" ³ และในหมวด 6 ข้อ 52 ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและประชากรศึกษา โดยกล่าวว่า "รัฐพึงจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างและก่อให้เกิดความสำนึกในคุณค่าและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม ตลอดจนเข้าใจในเรื่องประชากรศึกษา" ⁴

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 7 - 8.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

ผลการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายในแผนการศึกษา

นับแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ประเทศไทยมีแผนการศึกษาไว้ เป็นแบบท
หลักในการจัดการศึกษารวม 5 ฉบับซึ่งแผนการศึกษาแต่ละฉบับมีชื่อเรียกคล้ายคลึง
กันคือแผนการศึกษา ฉบับ พ.ศ. 2475, 2479 และ 2494 เรียกว่าแผนการศึกษาชาติ
ส่วนแผนการศึกษา ฉบับ พ.ศ. 2503 และ 2520 เรียกว่าแผนการศึกษาแห่งชาติ
เมื่อวิเคราะห์จุดมุ่งหมายในแผนการศึกษาทุกฉบับ เปรียบเทียบกันแล้ว ไขข้อคนพบสรุป
ออก เป็น 3 ประการคือ

1. ลักษณะการ เขียนจุดมุ่งหมาย
2. จุดมุ่งหมายของการศึกษา
3. จุดมุ่งหมายของการประถมศึกษา

1. ลักษณะการ เขียนจุดมุ่งหมาย

1.1 แผนการศึกษาทุกฉบับกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาไว้อย่างชัดเจน
เป็นหัวข้อแรกในแผนการศึกษา โดยใช้คำว่า "ความมุ่งหมาย" เว้นแต่แผนการศึกษา
ชาติ พ.ศ. 2479 เพียงฉบับเดียวที่ใช้คำว่า "ความมุ่งหมายทั่วไป"

1.2 การเขียนจุดมุ่งหมายของแผนการศึกษาทุกฉบับ มีลักษณะ เป็นจุดมุ่ง
หมายกว้างๆ ไม่ชี้บ่งระดับการศึกษา คงมีแผนการศึกษา พ.ศ. 2475 และ พ.ศ. 2520
เท่านั้นที่กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาในระดับประถมศึกษาไว้อีกส่วนหนึ่ง นอก
เหนือจากจุดมุ่งหมายรวม

1.3 แผนการศึกษาทุกฉบับยก เว้นแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520
เขียนจุดมุ่งหมายโดยกล่าวถึงสาระสำคัญต่างๆ เป็นข้อๆ โดยแผนการศึกษา พ.ศ.
2475 และ พ.ศ. 2479 กำหนดสาระไว้คล้ายคลึงกันคือ กล่าวถึงความมุ่งหมายของ
รัฐในการจัดการศึกษา ประเภทของการศึกษาที่ประชาชนพึงควรได้รับและองค์แห่ง
การศึกษา ส่วนแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 กำหนดสาระในความมุ่งหมายไว้คล้าย
กับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 กล่าวคือ กำหนดความมุ่งหมายของรัฐในการ
จัดการศึกษา เกณฑ์อายุของผู้เรียนซึ่งต้องรับการศึกษาอยู่ในโรงเรียนจนอายุ 15 ปี
บริบูรณ์ หน้าที่ของผู้รับการศึกษาและองค์แห่งการศึกษา

1.4 แผนการศึกษาทุกฉบับ ยกเว้น แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 แสดงส่วนที่เป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาอยู่ 2 ส่วนคือ ส่วนที่กล่าวถึงความมุ่งหมายของรัฐในการจัดการศึกษากับส่วนที่แสดงองค์แห่งการศึกษาซึ่งมีส่วนขยายให้เห็นคุณสมบัติอันพึงประสงค์ โดยแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475, 2479 ไของค์สามคือพุทธิศึกษา จริยศึกษาและพลศึกษา ส่วนแผนการศึกษา ฉบับ พ.ศ. 2494 และ 2503 ไของค์สี่แห่งการศึกษาคือเพิ่มหัตถศึกษาขึ้นมาอีกประการหนึ่ง

1.5 การจัดเรียงลำดับองค์แห่งการศึกษาในแผนการศึกษามีความแตกต่างกันคือแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 เน้นจริยศึกษาเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ พุทธิศึกษาและพลศึกษา แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 เน้นพุทธิศึกษา เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ จริยศึกษาและพลศึกษา ส่วนแผนการศึกษา พ.ศ. 2494 และ พ.ศ. 2503 เรียงลำดับองค์แห่งการศึกษาไว้เหมือนกันคือ เน้นจริยศึกษาเป็นอันดับแรก รองลงมาคือพลศึกษา พุทธิศึกษาและหัตถศึกษา

1.6 แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 พัฒนาการเขียนจุดมุ่งหมายต่างไปจากแผนการศึกษาฉบับอื่นๆ กล่าวคือ กำหนดหัวข้อความมุ่งหมายซึ่งแสดงให้เห็นจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาไว้อย่างชัดเจน แต่มิได้กำหนดองค์แห่งการศึกษาไว้ นอกจากนั้นยังกำหนดจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาในแต่ละระดับ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดพบว่า แผนการศึกษาฉบับนี้กำหนดจุดมุ่งหมายไว้กระจัดกระจาย เพราะมีส่วนที่แสดงให้เห็นคุณสมบัติที่พึงประสงค์ในหมวดอื่นๆ นอกเหนือจากหมวดความมุ่งหมาย เช่นในแผนนโยบายการศึกษาของรัฐ ในหมวดระบบการศึกษาและภายใต้หัวข้อเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม จริยธรรม พละนามัย สภาพแวดล้อมและกิจกรรมนักเรียน

1.7 การเขียนจุดมุ่งหมายในแผนการศึกษาแต่ละฉบับ ตั้งแต่ฉบับ พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2520 มีลักษณะที่ให้สาระรายละเอียดและข้อความสมบัติเพิ่มมากขึ้น เป็นลำดับ โดยเฉพาะแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520

2. จุดมุ่งหมายของการศึกษา

จากแผนการศึกษาซึ่งให้เห็นว่า การศึกษามีจุดมุ่งหมายสำคัญคือการพัฒนาผู้เรียนตามองค์แห่งการศึกษา คือระหว่าง พ.ศ. 2475 - 2493 การศึกษามุ่งพัฒนาองค์สามแห่งการศึกษาคือใหญ่ เรียนมีปัญญาความรู มีศีลธรรมและมีสุขภาพอนามัยดี หลังจากประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 เป็นต้นมาจนถึง พ.ศ. 1519 การศึกษามีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้คนไทยมีปัญญาความรู มีวัฒนธรรม สุขภาพสมบูรณ์อนามัยดี ประกอบอาชีพได้และมีจิตใจ เป็นประชาธิปไตย นับแต่ พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา การศึกษามุ่งพัฒนาผู้เรียนหลายประการ โดยเฉพาะ เรื่องลักษณะนิสัยของการเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนและชาติ

3. จุดมุ่งหมายของการประถมศึกษา

การพิจารณาจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาในแผนการศึกษา อาจพิจารณาได้ 2 ลักษณะคือพิจารณาจาก

- ก. จุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาที่เป็นลายลักษณ์อักษร
- ข. สาระใจความในแผนการศึกษา

ก. พิจารณาจากจุดมุ่งหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษร

จุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาที่เขียน เป็นลายลักษณ์อักษรโดยใช้ข้อความ เป็นลายลักษณ์อักษรว่า "จุดมุ่งหมายของการประถมศึกษา" นั้น ไม่ปรากฏในแผนการศึกษา เอกสารดังกล่าวนี้จึงไม่สามารถแสดงภาพรวมของจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาได้ว่า การประถมศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่ออะไร คงมีเพียงข้อความที่แสดงให้เห็นคุณลักษณะของ "ผู้จบการศึกษาระดับประถมศึกษา" และ ส่วนหนึ่งของ การประถมศึกษาซึ่งชี้ให้เห็นว่า "การศึกษาในระดับประถมศึกษามุ่งใหญ่ เรียน เป็นอย่างไร" ทั้งนี้จึงกล่าวได้ว่า ระหว่าง พ.ศ. 2475 - 2479 ผู้จบการศึกษาระดับประถมศึกษาจะเป็นผู้มีความรู้พอควรแก่สภาพ ประกอบอาชีพได้และรู้จักสิทธิและหน้าที่ นับแต่ พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา การศึกษาระดับประถมศึกษามุ่งให้มีความรู้พื้นฐาน คงสภาพออก เขียนได้ ประกอบอาชีพได้และเป็นพลเมืองดี

ข. พิจารณาจากสาระสำคัญของความในแผนการศึกษา

หากพิจารณาสาระสำคัญของความมุ่งหมายในแผนการศึกษาแต่ละฉบับ จะพบว่า แผนการศึกษาแต่ละฉบับใช้ข้อความที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการของรัฐที่มุ่งจัดการศึกษาเพื่อคนไทยทุกคน ทั้งนี้ใช้ข้อความคล้ายคลึงกันว่า "ความมุ่งหมายแห่งการศึกษาของชาติคือ ใหลเมืองทุกคน ..." หรือ "รัฐมีความมุ่งหมายใหลเมืองทุกคน ..." นอกจากนั้น แผนการศึกษางานฉบับยังกำหนดเกณฑ์อายุการเข้าเรียน เช่นแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ซึ่งใช้ข้อความแสดงให้เห็นถึง เกณฑ์บังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา ทั้งนี้จึงแสดงว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้หรือคุณสมบัติต่างๆที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษา เป็นจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาด้วยเช่นกัน เพราะการศึกษาระดับประถมศึกษา เท่านั้นที่ใหลเมืองทุกคนจะสามารถเข้าบริการได้ ดังสถิติที่พบในปี พ.ศ. 2526 ว่า คนไทยที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป เป็นจำนวนถึง 17,831,705 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 64.47 ของประชากรในวัยนี้ เป็นผู้ซึ่งมีความรู้และได้รับการศึกษาเพียงแต่ระดับชั้นประถมศึกษา เท่านั้น ¹

เมื่อพิจารณาสาระสำคัญของความในแผนการศึกษา ทั้งในหัวข้อ ความมุ่งหมายในส่วนที่เป็นองค์แห่งการศึกษา และในส่วนอื่นๆแล้ว สามารถเปรียบเทียบและวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาได้ดังแสดงในตารางที่ 1

¹ไทยรัฐ. (30 กรกฎาคม, 2527): 3.

ตารางที่ 1 จุดมุ่งหมายของการศึกษาในแผนการศึกษา

รายการนโยบายและจุดมุ่งหมาย	แผนการศึกษา ฉบับ พ.ศ.				
	2475	2479	2494	2503	2520
ก. <u>นโยบายการศึกษา</u>					
1. ให้พลเมืองได้รับการศึกษาพอเหมาะแก่ อัตรภาพ	/	/	/	/	/
2. ให้ได้รับการศึกษาทั้งสามัญและวิสามัญ หรืออาชีวศึกษา	/	/			
3. ให้ผู้เรียนได้รับทั้งจริยศึกษา พุทธิศึกษา และพลศึกษา	/	/			
4. ให้ผู้เรียนได้รับทั้งจริยศึกษา พุทธิศึกษา พลศึกษาและหัตถศึกษา			/	/	
5. ให้พลเมืองทุกคนได้รับการศึกษาทางอาชีพ เพื่อประโยชน์แก่ตนและชาติ	/				
ข. <u>จุดมุ่งหมายของการศึกษา</u>					
1. ให้เป็นพลเมืองดี			/	/	/
2. มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์และแข็งแรง	/	/	/	/	/
3. มีความรู้ความสามารถประกอบอาชีพได้			/	/	/
4. มีศีลธรรม	/	/		/	/
5. มีปัญญาความรู้	/	/	/	/	/
6. มีวัฒนธรรม			/	/	/
7. มีความซื่อสัตย์ เพียรในการใช้มือทำงาน			/	/	/

รายการนโยบายและจุดมุ่งหมาย	แผนการศึกษา ฉบับ พ.ศ..				
	2475	2479	2494	2503	2520
8.. มีจิตใจ เป็นประชาธิปไตย			/	/	
9.. มีน้ำใจ เป็นนักศึกษา			/	/	
10.. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว			/	/	
11.. มีระเบียบวินัย				/	/
12.. มีความรับผิดชอบ				/	/
13.. ใฝ่ภาษาสื่อสาร สดุดี หาคความ เข้าใจได้					/
14.. สามารถคิด หาคและแก้ปัญหาได้โดย สติปัญญา โดยสันติวิธี					/
15.. มีบุคลิกภาพดี					/
16.. มีความคิด ริเริ่ม สร้างสรรค์และรู้จัก แสวง หาคความจริง					/
17.. มีความรู้ ความเข้าใจและเห็นคุณค่า ของวิทยาการ ศิลปะ วัฒนธรรม ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรของประเทศ					/
18.. มีความสามารถในการใช้จ่ายอย่าง ประหยัด					/
19.. สนใจ เข้าร่วมกิจกรรมส่วนรวม					/
20.. ยึดมั่นและคงความเสมอภาค					/
21.. เคารพและปฏิบัติตามกฎหมายและ หลักธรรม					/
22.. เคารพในสิทธิ หน้าที่ของผู้อื่น					/

รายการนโยบายและจุดมุ่งหมาย	แผนการศึกษา ฉบับ พ.ศ.				
	2475	2479	2494	2503	2520
23. มีความรักและยึดมั่นในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และมีส่วนร่วมป้องกัน ประเทศชาติให้ปลอดภัยและมีมั่นคง					/
24. ส่วนใดในการเป็นคนไทยและการเป็น ส่วนหนึ่งของมนุษยชาติ					/
รวม	3	3	9	12	21

- หมายเหตุ
- จุดมุ่งหมายข้อ 2 - 4, 6, 8, 11 และ ข้อ 12 เป็นคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดีตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503
 - ข้อ 2, 3 และข้อ 8 เป็นคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดีตามแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494
 - ข้อ 3 และข้อ 22 เป็นคุณลักษณะของผู้จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ตามแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 ในหมวดอัตรภาพทางการศึกษา
 - ข้อ 1 และข้อ 3 เป็นคุณลักษณะของผู้จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 นอกเหนือจากถ้ามีความรู้ ความสามารถพื้นฐาน คงสภาพอ่านออก เขียนได้ และคิดคำนวณได้
 - แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ไม่ได้ระบุถึงคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ไว้

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่าจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาในแผนการศึกษาฉบับแรกๆมุ่ง เน้น เพียงใดคนไทยทุกคน เป็นผู้ที่มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง มีศีลธรรม มีปัญญาความรู้ แต่นับแต่ พ.ศ.2494 เป็นต้นมาแผนการศึกษามุ่ง เน้น ไหนคนไทยทุกคน เป็นพล เมืองดี มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์แข็งแรง มีความรู้ความสามารถประกอบอาชีพได้ มีปัญญาความรู้ มีศีลธรรม วัฒนธรรม มีความซื่อสัตย์ เพียร มีน้ำใจ เป็นนักกีฬา มีจิตใจ เป็นประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย เป็นต้น จึงนับว่าการกำหนดจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาของไทยมีลักษณะที่กำหนดคุณสมบัติ เพิ่มมากขึ้น เป็นลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2520 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายที่เป็นคุณสมบัติที่พึงประสงค์ไว้มากกว่าแผนการศึกษามากกว่า

เกี่ยวกับคุณสมบัติของความ เป็นพล เมืองดีนี้ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ไม่ได้กำหนดไว้ในหัวข้อความมุ่งหมาย แต่ได้กำหนดไว้ในแนวนโยบายแห่งรัฐว่าประสงค์ให้เกิดและ เยาวชน เป็นพล เมืองดี มีคุณภาพและคุณสมบัติ เหมาะสมกับวัฒนธรรมและ เอกลักษณ์ของสังคมไทย แต่มีข้อขยายความให้เห็นคุณสมบัติของความ เป็นพล เมืองดีไว้ว่าเป็นอย่างไรจึงจะถือว่า เหมาะสมกับวัฒนธรรมและ เอกลักษณ์ของสังคมไทย นอกจากนั้น แนวนโยบายการศึกษาของรัฐในข้อนี้ ยัง เน้นการดำเนินการของรัฐ กับสถาบันครอบครัวมีใช้สถาบันการศึกษาโดยตรง¹

เมื่อนำคุณสมบัติที่พึงประสงค์ในแผนการศึกษาทุกฉบับ ทั้งในส่วนที่เป็นความมุ่งหมาย องค์การศึกษาตลอดจนส่วนอื่นๆมา เชื่อม เป็นแผนภูมิ จะพบว่าจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาของไทยในลักษณะที่เป็นคุณสมบัติที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่เด็กไทย มีลักษณะดัง แสดงในแผนภูมิ ก

¹สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, แผนการศึกษาแห่งชาติ

แผนภูมิ ก
แสดง จุดมุ่งหมายในแผนการศึกษา

				สำนักในการเป็นคนไทย
				รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
				รู้จักแก้ไขหาโดยสันติวิธี
				คงความเสมอภาค สุจริต ยุติธรรม
				มีระเบียบวินัย
				เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ศาสนา หลักธรรม
	ทำหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย	เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม	มีความรับผิดชอบ	มีความรับผิดชอบ
		มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย	มีจิตใจเป็นประชาธิปไตย	กระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครอง
มีศีลธรรมอันดีงาม	มีศีลธรรมอันดี	มีวัฒนธรรม	มีวัฒนธรรมและมีศีลธรรม	มีวัฒนธรรม มีศีลธรรม
		เป็นพลเมืองดี	เป็นพลเมืองดี	เป็นพลเมืองดี
มีร่างกายสมบูรณ์	มีร่างกายสมบูรณ์	มีร่างกายแข็งแรง	สุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางกาย-จิต	สุขภาพอนามัยสมบูรณ์ทั้งทางกายและทางจิต
		มีน้ำใจเป็นนักกีฬา	มีน้ำใจเป็นนักกีฬา	มีบุคลิกภาพดี
รักในวิชาความรู้	รักในวิชาความรู้	มีปัญญาความรู้	มีปัญญาความรู้ทางวิชาการ	รู้จักแสวงหาความจริง
		สามารถใช้กลยุทธ์ที่จำเป็นเกี่ยวกับการทำงานทั่วไป	เพื่อการดำรงชีวิต	มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์
				สามารถตัดสินใจด้วยความเข้าใจ
				รู้ เข้าใจ เห็นคุณค่าในวิชาการศึกษา ศิลปะ ฯลฯ
เห็นประโยชน์ของอาชีพ		ประกอบอาชีพได้	ประกอบอาชีพได้	มีความสามารถในการประกอบอาชีพ
		สนับสนุนกิจการที่มีอยู่	สนับสนุนกิจการที่มีอยู่	ขยันหมั่นเพียร
พ.ศ. 2475	พ.ศ. 2475			รู้จักใช้สอยอย่างประหยัด
		พ.ศ. 2494	พ.ศ. 2503	ร่วมมือประกอบอาชีพโดยชอบด้วยกฎหมาย
				พ.ศ. 2520

จากแผนภูมิ ก พิสูจน์ให้เห็นว่า การกำหนดจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาและการศึกษาในระยะแรก กำหนดไว้สั้น กว้างขวาง ไม่ให้รายละเอียดที่แสดงให้เห็นคุณสมบัติที่ต้องการมากนัก แต่จุดมุ่งหมายในระยะหลังๆ กำหนดคุณสมบัติที่พึงประสงค์ไว้มากและขยายออกไปเป็นลำดับ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาวิเคราะห์แล้วพบว่า การกำหนดจุดมุ่งหมายในแผนการศึกษาของไทยมีคุณสมบัติที่สำคัญ 4 ประการคือ

1. ความเป็นพลเมืองดี มีศีลธรรมและเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน
2. ความเป็นผู้มีปัญญาความรู้
3. ความเป็นผู้มีสุขภาพสมบูรณ์ อนามัยดี
4. ความเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถประกอบอาชีพได้

เมื่อเปรียบเทียบจุดมุ่งหมายทั้ง 4 ดังกล่าวข้างต้นแล้ว พบว่า การกำหนดคุณสมบัติในด้านความเป็นพลเมืองดีนั้นมีการกำหนดคุณสมบัติที่พึงประสงค์ออกไปกว้างขวางมากกว่าคุณสมบัติอีก 3 ประการ แม้แผนการศึกษาแต่ละฉบับได้ให้ความสำคัญของความเป็นพลเมืองดีขยายออกไปกว้างขวางออกไปมากเท่าไรก็ตาม ส่วนใหญ่ก็ยังเน้นในด้านความเป็นผู้มีศีลธรรม วัฒนธรรมและเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน ซึ่งในประการหลังนี้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 ประสงค์เพียงให้คนไทยทำหน้าที่ในระบบประชาธิปไตยเท่านั้น เรื่องการมีจิตใจเป็นประชาธิปไตยเพิ่งได้รับการกล่าวถึงในแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494 ส่วนในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ได้กล่าวถึงสาระเรื่องนี้ไว้มากที่สุด กล่าวคือกำหนดให้มีระเบียบวินัย สำนึกในการเป็นคนไทย รักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการปกครอง จึงนับเป็นแผนการศึกษาที่เน้นให้จัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดี มีคุณสมบัติเหมาะสมแก่การเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนและชาติมากกว่าคุณสมบัติอื่นๆ ส่วนเรื่องความรู้ ความสามารถในด้านอื่นนั้นได้ให้ความสำคัญรองลงมา

สรุป

1. แผนการศึกษาแต่ละฉบับกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาไว้คล้ายคลึงกันคือ กำหนดไว้ในความมุ่งหมายและในองค์แห่งการศึกษา ยกเว้นแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 ซึ่งมีใ้กำหนดองค์แห่งการศึกษา
2. การกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาและการประถมศึกษาทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและที่สรุปได้จากสาระใจความในแผนการศึกษา มีลักษณะที่เพิ่มคุณสมบัติที่พึงประสงค์มากขึ้น เป็นลำดับ
3. โดยทั่วไปการจัดการศึกษาของไทยแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะตามจุดมุ่งหมายในแผนการศึกษาคือ ระยะแรกระหว่าง พ.ศ. 2475-2493 การศึกษารอบคูล่มองค์สามแห่งการศึกษาคือ มุ่งให้คนไทยมีปัญญาความรู มีศีลธรรมและมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ระยะที่สองคือระหว่าง พ.ศ. 2494-2519 การศึกษารอบคูล่มองค์สี่แห่งการศึกษาคือ มุ่งให้เป็นพลเมืองดี มีจิตใจ เป็นประชาธิปไตย มีศีลธรรม วัฒนธรรม มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์แข็งแรง และประกอบอาชีพได้ ระยะที่สามคือตั้งแต่ พ.ศ. 2520 เป็นต้นมา การศึกษายังคงมีจุดมุ่งหมายครอบคลุมองค์สี่แห่งการศึกษา แม้ไม่ใ้กำหนดใ้ให้ชัดเจน และเน้นในค่านิยมเป็นพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
4. การกำหนดจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาที่เป็นลายลักษณ์อักษรปรากฏในแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 โดยใ้ใช้คำว่า "จุดจบการศึกษาระดับประถมศึกษา..." และ "การศึกษาระดับประถมศึกษา..." เป็นข้อความนำที่แสดงจุดมุ่งหมาย ไม่ใ้ใ้ใช้คำว่า "การประถมศึกษา" ทั้งนี้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 มุ่งให้คนไทยมีความรู้ควรแก่สภาพคือรู้จักสิทธิ หน้าที่ ประกอบอาชีพได้และทำประโยชน์แก่ประเทศชาติ ส่วนแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2520 มุ่งหมายให้คนไทยมีความรู้ขั้นพื้นฐาน คงสภาพการอ่านออก เขียนได้ คิดคำนวณ เป็น ประกอบอาชีพได้และดำรงตน เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

3. จุดมุ่งหมายในพระราชบัญญัติประถมศึกษา

การจัดการประถมศึกษาในขณะที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ไซ้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 และโคไซ้มาจนถึง พ.ศ. 2478 จึงโคประกาศไซ้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 แทน หลังจากนั้นโคมีการแก้ไขพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 อีก 4 ครั้งคือในพ.ศ. 2483, พ.ศ. 2505, พ.ศ. 2509 และ พ.ศ. 2521 และหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงเรื่องระบบบริหารการประถมศึกษาในระหว่าง พ.ศ. 2522 - พ.ศ. 2523 จึงโคมีการประกาศไซ้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 แทนซึ่ง เป็นฉบับที่ไซ้บังคับอยู่ในปัจจุบัน

สาระสำคัญในพระราชบัญญัติประถมศึกษาซึ่งมีส่วนต่อการพิจารณาจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษา มีดังนี้

พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 กำหนดให้ "เด็กทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปีบริบูรณ์ ต้องเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาจนอายุโค 14 ปีบริบูรณ์"¹ และ "เมื่อเด็กคนโคอายุโค 14 ปีบริบูรณ์ยังอ่านและเขียนภาษาไทยโคพอสมควร ต้อง เขยิบ เขตที่บังคับให้เรียนอยู่ในโรงเรียนออกไปอีกจนกว่าเด็กคนนั้นจะอ่านและเขียนภาษาไทยโคพอสมควร ยกเว้นแต่เด็กที่บกพร่องในส่วนกำลังความคิด"² นอกจากนั้น ในมาตรา 10 ยังโคกำหนดว่า "เสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการจะให้ยกเว้นเด็กคนโคคนหนึ่งจากการเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาก็โค ถ้าบิคามารคาหรือผู้ปกครองรองว่า เด็กคนนั้นรับการศึกษาอยู่ในครอบครัวของเขาแล้ว แต่โคยกเว้นครั้งนี้ บิคามารคาหรือผู้ปกครองต้องส่งเด็กนั้นให้ศึกษาธิการอำเภอปีละครั้งหนึ่ง เพื่อสอบไล่ดูว่าการศึกษาที่โครับนั้น เป็นอย่างไร"³

¹ จารุวรรณ ไวยเจคน, การศึกษาภาคบังคับของไทย (พ.ศ. 2464-2475) (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2517). หน้า 128.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 129.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 130.

การจัดการประถมศึกษาตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาฉบับนี้ กำหนดให้ เก็บเงินศึกษาพลีจากชายฉกรรจ์ทุกคนที่มีอายุ 18 ปีถึง 60 ปี ปีละ 1 - 3 บาท ยกเว้นผู้ที่หาเลี้ยงชีพไม่ได้ ภิกษุ สามเณร บาดหลวง พลทหาร พลตำรวจและผู้ออกเงินบำรุงกิจการโรงเรียนมากกว่าเงินศึกษาพลีที่ต้องเสีย¹

ในปี พ.ศ. 2473 ใ้มีพระราชบัญญัติประถมศึกษาแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2473 ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อบกเลิกการเสียเงินศึกษาพลีแต่ให้ใช้ทุนทรัพย์ของประชาชนและเงินงบประมาณแผ่นดินแทน²

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อได้เปลี่ยนแปลงการศึกษาชาติ ใน พ.ศ. 2475 แล้วได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 แทนพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 และประกาศใช้ทุกตำบล พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้แบ่งสารออกเป็น 8 หมวด กล่าวถึง บทเบ็ดเสร็จทั่วไป โรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนประชาบาล โรงเรียนเทศบาล โรงเรียนราษฎร์ สาระวิชาการศึกษา วิธีพิจารณาและบทลงโทษ และข้อกำหนดว่าด้วยการรักษาพระราชบัญญัติ

พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 กำหนดว่า "เด็กทุกคนที่มีอายุย่างเข้าปีที่แปดต้องเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาจนมีอายุย่างเข้าปีที่สิบห้า เว้นแต่เป็นผู้ที่มีความรู้สอไลได้ประกอบประถมศึกษาตอนต้นตามหลักสูตรประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ" และในบางท้องที่ ให้เขยิบเกณฑ์การพ้นจากโรงเรียนประถมศึกษาเป็นสอไลได้ประกอบประถมศึกษาตอนปลาย³

ในมาตรา 9 ได้กำหนดขอยกเว้นสำหรับเด็กที่ผู้ปกครองร้องขอเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อบกเว้นการเข้าเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาโดยเหตุที่เด็กคนนั้น

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 135.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 142.

³ พระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2478, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2478), หน้า 4.

ได้รับการศึกษาอยู่ในครอบครัวและให้มีการสอบไล่ความรู้ปีละหนึ่งครั้ง ถ้าปรากฏว่า
เด็กนั้นไม่มีความรู้เพียงพอตามหลักสูตรประถมศึกษาตอนต้นหรือตอนปลายก็ให้ส่งจน
การยกเว้นนั้นเสีย¹ นอกจากการยกเว้นไม่คง เขาเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา
เพราะเหตุที่เรียนในครอบครัวแล้ว ยังยกเว้นเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย ความ
คิดหรือเป็นโรคจิตคอเรื้อรัง เด็กที่อยู่ห่างไกลโรงเรียนประถมศึกษาที่สอนให้เปล่า
เกิน 2000 เมตร และเด็กที่ค้นหาเลี้ยงมึคา มารดาซึ่งทุพพลภาพไม่มีผู้อื่นเลี้ยงดู
แทนและเด็กที่มีความเป็นอยู่ไม่เหมาะสมที่จะเรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา²

พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมได้เข้ามา
เป็นเวลา 45 ปี จึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 ซึ่งมีข้อ
กำหนด 13 มาตรา มีไต่แยงเป็นหมวด โดยกำหนดให้เด็กที่มีอายุย่างเข้าปีที่แปดคง
เขาเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจนกว่าจะมีอายุย่างเข้าปีที่สิบหา เว้นแต่เป็นผู้สอบ
ไล่ไล่ชั้นประถมศึกษาปีที่หกและเมื่อผู้ปกครองร้องขออาจยกเว้นให้เด็กที่มีลักษณะต่อไป
นี้ไม่คง เขาเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาได้คือ เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย
หรือทางจิตใจ เด็กที่เป็นโรคจิตคอตามที่กำหนดในกฎกระทรวง เด็กที่ค้นหาเลี้ยง
มึคา มารดาที่ทุพพลภาพและเด็กที่มีความจำเป็นอย่างอื่นตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง³

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 5 - 6.

³ พระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2523, (กรุงเทพมหานคร:โรง
พิมพ์คุรุสภา, 2523), หน้า 4.

สรุป

ระหว่าง พ.ศ.2475 - 2524 การจัดการประถมศึกษาดำเนินไปในลักษณะของการศึกษาภาคบังคับโดยมีพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.2464, 2478 และ พ.ศ.2523 ตลอดจนพระราชบัญญัติประถมศึกษาฉบับแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติต่างๆ เป็นกฎหมายบังคับให้เด็กเข้าเรียน พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.2464 มุ่งให้เด็กทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 7 ปีถึง 14 ปีบริบูรณ์ ต้อง เรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาจนอ่านออก เขียนได้พอสมควร ส่วนพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.2478 มุ่งให้เด็กอายุย่างเข้า 8 ปี เรียนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาจนอายุย่างเข้า 15 ปี หรือจนสอบไล่โดยประโยคประถมศึกษาตอนต้น ส่วนพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ.2523 ไม่ได้กำหนดจุดมุ่งหมายไว้